

STOA

1/ Prameny fil. a znaky období

- stoa = sloupová síň - Zenon v ní kolem 300 př. n.l. začal v Aténách vyučovat
- helenistická fil. /spolu s epikureismem/
- původ až od **Sokrata**, aniž Plat. / Arist.ská
- také přes sofisty /**Antisthenes**, možná **Aristippos**; důraz na indiv. svobodu, protiklad fysis - nomos; ke štěstí stačí jen znát ctnost; i vliv kynismu - přes Antisthena a jeho žáka **Diogena ze Sinopy**/
- znaky helen. období - převrat politický - rozpad řec. polis, přesun kultur. center do Alexandrie a Říma
- **Alex. Mak.** → tažení → znalost nov. nábož. - nábož. převrat (synkretismus a u vzdělců relativismus)

2/ Vývoj školy

- stará stoa: **Zenon** z Kitia (zakladatel) - **Kleanthes** - **Chrissipos** /dovršitel s.s./
- střední stoa: **Panaitios** /recepce peripatetic. etiky/, **Poseidonios**
- nová stoa: **Seneca**, **Epiktetos**, **Marcus Aurelius**
 - populární, spíše mravní problémy a poučování, životní moudrost
 - úplné spisy, ale moc se z nich nedozvíme o celé stoe

- celá škola vnitřně jednotná, větším vývojem prochází jen etika, nová stoa spíše populár. životn. fil.

3/ Stoické dělení filosofie

- fyzika - duše
- etika - masité části
- logika - kosti, šlachy - rétorika
 - teorie poznání
 - dialektika - o předmětových znacích /lexis/
 - o označeném /lekton/

- dělení navazuje na Xenokrata
- pořadí dělby nemá význam, ten opsán analogií s tělem - je tu jednota - spojeno pomocí LOGOS
- LOGOS ve všech částech, čl. má lids. rozum - ten částí božského rozumu - projevuje se v řeči a myšlení /Cicero - neznám-li přírodu, jak mám vědět, co dělat? x dnes cítíme propast mezi je - má být/

4/ Logika

• teorie poznání

- co je kritérium pravdy? - spočívá v určité představě - FANTAZIA - druhy (**Diokles**):

a) dle jejich subjektu (nerozumné /zvířata/ x rozumné (myšlenky lidí))

b) původem (smyslové x nesmyslové)

- sm. ze smysl. orgánů, fyzické proměny duše

- nesm. - operace myšlení, vych. ze sm. př. /pojmy, dobro, spravedlnost/

c) dle poznávací hodnoty klamná x pravá (kataleptická - uchopující) - otisk v duši od něčeho skuteč.

existujícího - ta je kritérium pravdivosti

kataleptická představa - afikace představou - ukazuje sama sebou, že zapříčiněna něčím skuteč. existujícím → činí nás způsobilým něco uchopit - přiznáváme jí svůj souhlas - tím uchoopujeme (poznáváme skutečnost) - teprve zde vněm - akt uchopení /KATALEPSIS/ něčeho skut. exis.

- **Zenon** - objasnění - ruka se napřáhne - sevření prstů = souhlas - uchopení pěsti držící předmět (vědění - levačka stiská pravačku sevřenou v pěst)
- vědění = tehdy, nemůže-li být vněmový soud napaden žádnou argumentací, vřazen do ucelené souvislosti odůvodnění
nevědění - vněmový soud (východisko vědění, z něj mohou být získány pojmy a principy) - vědění
- o krit. pravdy se vedl spor - **Boethos ze Sídónu** (spolužák Panaitia) - kritérii rozum, smysl. vnímání, snaha a vědění, jiný zase jen rozum

• **diagnostika**

- **teorie o předmětových znacích** / to »slyšené«/
 - výklad o zvuku /FÓNÉ/ - materiál. - zvířata neartikul., jen přiroz. instinkt x čl. - zvuk vyvol. rozumem a artikul.
 - teprve tento zvuk je LEXIS - výraz, artikul. lids. zvuk
 - 24 prvků - z nich jde sestavit L. /hlásky označ. písmeny: 7 VOK.; 6 neznělých hlásek/
 - LOGOS - řeč - má vždy význam - LEXIS může být i bez významu /blityri/
 - 5 částí řeči - obec. jméno - vlastní jméno - sloveso - spojka - člen
 - ve slovech se značí přirozenost věcí /STOA popírá arbitrár. jaz. znaku x Aristoteles/ → často násil. etymologie
 - **označované** - **netělesné** - LEKTON /vyřčené, tj. »význam«, »rozuměné«/
 - rozumění = poznáváme jím též faktum
 - »FAKTUM« není ani jaz. znak, ani vnímatelná věc jím označená!
 - konceptualist. teorie - lekta /a fakta/ nejsou samost. platon. entity, ale výtvoři myšlení a existují jen v něm
- LEKTON děleno dle LEXIS
 - úplný /Sokrates/
 - neúplný (nenasycený, označuje KATEGORÉMA, potřebuje doplnění, může náležet jednomu / více podmětům)
/ . . . píše / - v podstatě predikátový výraz
- úplná lekta - soud (výrok) / otázka / přání / rozkaz . . . / sylogismy
- jen soud má pravdivostní hodnotu
 - soud - jednoduchý
 - nejednoduchý /spojkou-ami spojené různé výroky nebo jeden se sebou samým/
 - implikativní / subimplikativní (protože p, q) / konjunktivní / disjunktivní
 - sylogismy - pravdivostní hodnota závěru podmíněna významem spojek a p.h. jimi spojených výroků (proměnné zastupují p.h. výroků)
- 5 elementár. sylogs - syl. je pravdivý, pokud je převoditelný na jeden z nich, bez dodatečných předpokladů
 1. jestliže p, pak q, avšak p, tedy q
 2. jestliže p, pak q, avšak ne q, tedy ne p
 3. ne p i q, avšak p, tedy ne q
 4. buď p nebo q, avšak p, ne q
 5. buď p nebo q, avšak ne q, tedy p

5/ **Fyzika**

FYSIS - drží pohromadě celý KOSMOS

- sama ze sebe pohybujícím principem - obsažen v semeni → způsobuje jeho vývoj v plně rozvinutý organismus daného druhu - KOSMOS je jeden jediný organismus
- vztah FYSIS - LOGOS (rozum) - KOSMOS má dva principy, činný (rozum) a trpný (látka bez vlastností)
 - FYSIS i LOGOS jsou aktivní vůči látce
 - FYSIS - ohnivý tvůrčí dech, umělecký oheň, soustavně směřuje k plození
 - FYSIS začíná pohyb procesu dle plánu v semeni /SPERMATIKOS LOGOS/
 - LOGOS tento proces řídí, je informací
- KOSMOS - jeden organismus, také podléhá vzniku / zániku, výchozím i koncovým bodem umělec.oheň

- počátek - existuje rozum / příroda jako oheň o sobě; + vzduch → proměna ve vodu (semeno počátku pohybu a plán kosmu)
- STOA už příliš jasně nelíčí, jak pak KOSMOS vzniká z toho semena a jak zaniká
- snad prý se z něj zase stane oheň
- všechny bytosti ne rozumné právě proto, že KOSMOS je organismus
- příroda / logos proniká látkou - jako oheň / raná stoa / - jako pneuma / dech, . od Chryssipa/, ale v růz míře
- růz. míra přítomnosti aktiv.principu → růz. označení
 - dřevo, kámen - pneuma - HEXIS, drží směr pohromadě
 - rostliny - životní princip - FYSIS /v užším smys./
 - bytosti vnímající a pociťující - projev jako duše
 - v ústřed. org. čl. - srdci jako rozum
- aktiv. princip = umělecky působící oheň, tvůrčí dech → STOA-materialismus, ale ne epikurej. mechanicismus!
- činnost / trpnost - kritéria užitečné jen u těles, odtud názor, že STOA material.
- ale hájí existenci rozumu - má za cíl to nejlepší
- každá skutečnost / mohutnost nemůže být vykázaná / činná bez těla (oheň - prvek, uměleckost - mohutnost)
- oheň = nositel informace /dnešní terminologie/

• 4 kategorie

- také ontol.pojmy, redukce Aristotela na základě vlastní nauky o aktiv. / pasiv. principu
- 1. HYPOKEIMENON - substrát - látka
 - 2. } působení aktivního principu
 - 3. }
 - 4. }
- 2. IDIA POIOTÉS - individuující kvalita (ontol. dřívější) a KOINÉ POIOTÉS - společná kvalita (universalia)
 - stoikové snad tedy nominalisté, jisté to, že IP ontol. dřívější
 - 1. i 2. principy konstituce individua
- 3. PÓS ECHON - »příslušné určení« /kvantita, čas, místo, kvalita aj./ - předmět antic. kritiky stoiků, nesluč.
- 4. PROS TI PÓS ECHON - »relativní určení« - vztahy 1 indiv. ke 2. /»je otcem toho a toho«, »leží napravo od«/

• **theologie (sou)částí fyziky**

- LOGOS tvoří z látky KOSMOS
- Logos = Bůh, rozum, sudba, Zeus - hl. soustav. výklad podal **Cicero**
- ptá se na původ myšlenky boha a funkci důkazů boží existence
- přesvědčení, že bůh existuje, člověku vrozeno, přirozená intuice, pestrost představ v dějinách a místně důkaz
- **Kleanthés** - 4 příčiny myšlenky boha - 1. předtucha nadcházej. událostí
 - 2. zkušenost výhod klima a plodnosti země
 - 3. bázeň při přírod. katastrofách
 - 4. prožitek krásy uspořádaného pohybu hvězd
- přirozená intuice = počítávání a poznání v ní nedělitelné
 - jejím obsahem i první určení boha - oduševněn a nejdokonalejší ze všech bytostí - důkaz z řádu kosmu
- reflexe - příroda > umění, ale umění netvoří nic bez rozumu → co teprve příroda, musí mít rozum
- **Zenon** - co má schopnost myslet > co nemá → není však nic lepšího než vesmír → v. má schopnost myslet
- přírodovědec. postřehy - musí existovat něj. rozumná přirozenost /um. oheň/ uchovávací existující KOSMOS
 - svět je účelný - díky bož. rozumu, nelze to vysvětlit náhodou
- integrace lid. náboženství - naukou trojdíl. teologie - mýtická /básníci/
 - politická /veřej. kult/ → lid. náb. nezbytné pro stát, morálku
 - fysická /přirozená, filosofové/- nejhodnotnější
- bůh stoiků - PRONOIA /prozřetelnost/ - svět řízen bohy, pečují o lidi - i o jednotlivce! - je to LOGOS,
 - směřuje k tomu nejlepšímu, umělec. oheň
 - HEIMARMENÉ /osud/ - věčné, bezvýjimečné a nevyhnutel. zřetězení událostí
 - racionalismus /kauz. nexus → úplné vysvětlení - logos- veškerého dění/

- jaký vztah obou pojmů?
- **Chrysippos** - $P = H$, týž rozsah, co se děje osudem, to je prozřetelnost a naopak
- **Kleanthes** - $H > P$ - ne všechny skutky osudu z vůle prož. → někt. události zapříč. bohem nejsou nejlepší
- koncept H-P → etická obtíž - determinismus → žádný prostor pro etiku
- spíše to řešil Kleanthes než Chrysippos - pro Ch. všechna zla slouží vlastně dobru, nevyhnutel. důsledkem /Ch - něco je dobré, ale zase to má i zápor. stránku/
- **Marcus Aurelius** - zlo jen lékař. předpis, slouží zdraví kosmu, vždy třeba brát ohled na celek, ne na sebe

6/ Etika

- charakteristika: teologická rozumová etika
- k poznání dobra vede znalost přírody, celku, řádu světa
- dnešní námitka /G.E. Moore/: *naturalistic fallacy* - nelze z toho co je, usuzovat na to, co má být
- ale u stoiků je to propojené - pro ně je přirozené, že čl. má žít dle rozumu - to není naturalismus
- dobro = přirozená dokonalost rozum. bytosti jak rozum. bytosti
- rozum není jen lidský rozum, v přírodě se přece manifestuje rozum veškerenstva
- i nerozumová příroda je mravně významná, směřuje k dobru, i když rozumu se ne vždy podaří dosáhnout cíle
- lids. rozum příliš ohraničen → nevidí pozitivum celku, jen konkrétní protivenství
- **1. východisko** - nauka o OIKEIOSIS - každý živý tvor má od počátku svého života k sobě vztah - PROTON OI-KEION - vlastní především - je každému tvorovi jeho bytí,
- miluje své bytí a děsí se zániku → vyhledává co je mu dobré, vyhýbá se, co mu škodí /rostlina i zvíře/
- živí tvorové tedy neusilují hlavně o rozkoš, ta jen důsledkový jev toho, co prospívá, když to cítící bytost dosáhne
- **2. stupeň** - HORMÉ - zvíře má pocíťovaný pud
- **3. stupeň** - člověk má rozum - díky r. může o svou sebezáchovu usilovat s rozvahou, r. může řídit / korigovat pud
- to ještě není mravnost - mravnost - láska živé bytosti k sobě samé + její překročení
- pud vede člověk /ne ale nutně/ k jednání - volí mezi protiklad. pudy - volba podle 1 motivu
- **Chrysippos** - živý tvor /a čl./ má povinnost milovat se láskou → udržet se při život - jinak akt stvoření nesmyslný
- mravní = přijmout za motiv jednání teleolog. uspořádání přírody
- HOMOLOGIA, conventia - souhlas s přírodou - jediné dobro pro člověka - uspokojování přiroz. pudů mravně, pokud chápáno jako souhlas veškerenstvem
- **Cicero** - OIKEIOSIS → rozlišení 1) dober 2) jednání
- rozlišení dober
- věci a) přednostní (PROÉGMENA) - mají urč. AXIA, hodnotu - cokoliv přirozené jakožto cíl přirozeného pudu
 - např. psychické a fyzické zdraví, dovenost, život, krása, bohatství, sláva
 - přispívají k životu v souladu s přírodou, neb naplňují přirozeně daný pud
 - nejde jen o faktické upřednostňování, přednost jim se vyplácí
- b) nepřednostní (APOPROÉGMENA) - APAXIA, bez hodnoty - smrt, nemoc, chudoba, nízký původ
- **Ariston** (žák Zenóna) - neexistuje žádná mimomravní hodnota
- **Cicero** - kritika A. - pak ale mravní rozhodnutí, které musím učinit mezi 2 nemravními statky, nemá tak opěrné body a možnost uplatnění
- protimluv - exis. mimomravní hodnoty x zároveň jsou mimomrav. statky »nerozhodující« věci (ADIAFORA)
- ADIAFORA 1) přednostní věci jsou dobré jen v omezeném smyslu /i bohat. a zdraví mohou škodit!, užití d i šp /
- 2) stoic. »bláženost« = mravní cíl; je nezávislá na naplnění přiroz. pudů /x **Aristoteles**/
 - »mudrc« = nezávislý na veškerých vnějších danostech - je to ideál
 - »dobro, BONUM« = jen to, co mravní /HONESTUM/ - žít blaženě = žít mravně - ctnostně
- 3) podst. rozdíl: mravně dobré KALON, honestum x ostatní dobra
 - př. /Cic/ - chci hodit kostkami řadu 1, 2, 3, 4 - buď se mi to pořadí / ne; 1/2/3 nepodstat.
 - podobně vztah KALON - ostatní dobra - i nemravní statky mají vztah k mravnímu cíli, ale přesto jich může člověk dosáhnout a přece ten cíl minout